

На основу члана 67. став 1. Закона о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон, 10/19 и 6/20),

Министар просвете, науке и технолошког развоја доноси

ПРАВИЛНИК

о допуни Правилника о плану и програму наставе и учења за гимназију

Члан 1.

У Правилнику о плану и програму наставе и учења за гимназију („Службени гласник Републике Србије – Просветни гласник”, бр. 4/20, 12/20 и 15/20), у делу: „ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА ТРЕЋИ И ЧЕТВРТИ РАЗРЕД ГИМНАЗИЈЕ”, одељак: „3. ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ”, после програма предмета: „СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ” за четврти разред гимназије, додаје се програм предмета: „СЛОВАЧКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ”, за четврти разред гимназије, који је одштампан уз овај правилник и чини његов саставни део.

Члан 2.

Овај правилник ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Србије – Просветном гласнику”, а примењује се од школске 2021/2022. године.

Број 110-00-111/3/2020-03

У Београду, 18. јануара 2021. године

Министар,

Бранко Ружић, с.р.

СЛОВАЧКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

SLOVENSKÝ JAZYK A LITERATÚRA (Štvrtý ročník)

Všeobecné štandardy výsledkov – vzdelávacie štandardy na konci všeobecného stredného vzdelávania pre predmet Slovenský jazyk a literatúra obsahujú výsledky pre oblasti: Jazyk, Literatúra a Jazyková kultúra. V rámci každej oblasti sú opísané požiadavky na troch úrovniach.

Nasledujúce výroky opisujú, čo žiak vie a je schopný na **základnej úrovni** v každej oblasti.

1. Oblasť JAZYK

2SJK.1.1.1. Má základné vedomosti o jazyku všeobecne (čo je jazyk, ktoré sú jeho funkcie); uctieva si svoj jazyk a uctieva si aj jazyky iných národov; rozozná stereotypné postoje voči jazyku. Pozná pojem textu; rozlišuje časti textu (úvod, hlavná časť, záver); pozná druhy textov (tvary diskurzu); má základné vedomosti zo sociolingvistiky: rozlišuje pojmy jednojazykový a viacjazykový (a pozná zodpovedajúcu jazykovú situáciu v Srbsku); chápe pojem jazyková variabilita a pozná základné variability.

2SJK.1.1.2. Rozlišuje spisovný jazyk od nárečia; pozná základné charakteristiky nárečí slovenského jazyka; má správny postoj k svojmu nárečiu a iným nárečiam slovenského jazyka (uctieva si svoje nárečie a iné nárečia slovenského jazyka) a zachováva si svoje nárečie; snaží sa naučiť, chrániť a pestovať spisovný jazyk; pozná najdôležitejšie gramatiky a normatívne príručky a vie ich používať; pozná základné údaje o mieste slovenského jazyka v rámci iných indoeurópskych a slovanských jazykov; má základné poznatky o vývine slovenského spisovného jazyka, písma a pravopisu Slovákov.

2SJK.1.1.3. Rozlišuje správnu výslovnosť hlások od nesprávnej výslovnosti hlások; pozná základné rozdelenie hlások; má základné vedomosti o slabike a uplatňuje ich pri rozdeľovaní slov na konci riadka; pozná základné pravidlá prízvuku a všima si eventuálne rozdiely medzi svojím a spisovným prízvukom.

2SJK.1.1.4. Pozná ohybné a neohybné slovné druhy; uplatňuje spisovnú normu pri jednotlivých tvaroch slov vo frekventovaných

příkladoch (vrátane aj hláskoslovné zmeny v súvislosti s tvarmi slov); vyčleňuje časti slova v súvislosti s tvarmi slov (slovotvorný základ a slovotvorná prípona) na jednoduchých príkladoch; vyčleňuje časti slova v súvislosti s tvorením slov (prefix, koreň, sufix) na jednoduchých príkladoch; pozná základné spôsoby tvorenia slov; uplatňuje spisovnú normu pri tvorení slov (vrátane aj hláskoslovné zmeny, ktoré nastávajú pri tvorení slov); uplatňuje existujúce modely pri tvorení nových slov.

2SJK.1.1.5. Správne tvorí vetu; rozoznáva syntaktické jednotky; rozlišuje aktívne a pasívne vety; vie analyzovať jednoduché vety utvorené podľa základných typov a zložené vety rozvinuté príslovkovým určením.

2SJK.1.1.6. Má slovnú zásobu, ktorá je v súlade so stredoškolskou úrovňou vzdelania; robí rozdiel medzi formálnym a neformálnym vyjadrovaním a používa ho v súlade so situáciou; má základné vedomosti o význame slov; pozná základné lexikálne vzťahy (synonymá, antonymá, homonymá); pozná metaforu ako lexikálny mechanizmus; používa slová cudzieho pôvodu, ale ich neprijíma nekriticky a autematically; pozná pojmy termín a frazeologizmus; pozná najdôležitejšie slovníky slovenského jazyka a vie ich používať.

2. Oblasť LITERATÚRA

2SJK.1.2.1. Pozná autorov diel z povinného školského programu a dokáže ich zaradiť do kontextu tvorivého opusu a literárnohistorického kontextu.

2SJK.1.2.2. Pozná literárnoteoretickú terminológiu a funkčne ju spája s príkladmi z literárnych¹ a neumeleckých² textov určených programom.

2SJK.1.2.3. Pri analýze literárno-umeleckých a literárnovedných diel rozlišuje metódy vnútorného a vonkajšieho prístupu.

2SJK.1.2.4. Všima si a príkladmi argumentuje základné poetické, jazykové, estetické a štruktúrne charakteristiky literárnych diel z povinnej školskej lektúry.

2SJK.1.2.5. Všima si základné charakteristiky literatúry ako diskurzu a rozlišuje ho vo vzťahu k ostatným spoločenským diskurzom.

2SJK.1.2.6. Uvádza základné literárnohistorické a poetické vlastnosti štýlových epoch, smerov a formácií v rozvoji slovenskej a svetovej literatúry a dáva ich do súvisu s dielami a spisovateľmi z povinnej lektúry školského programu.

2SJK.1.2.7. Analyzuje zvýraznené problémy v literárnom diele a vie ich argumentovať základným textom.

2SJK.1.2.8. Používa odporúčanú sekundárnu literatúru (literárnohistorickú, kritickú, teoretickú) a dáva do súvisu s literárnymi textami určenými programom.

2SJK.1.2.9. Na základe diel slovenskej a svetovej literatúry formuje čitateľské zvyky a poznatky; chápe význam čítania pri analyzovaní literárneho diela a pri formovaní jazykovej, literárnej, kultúrnej a národnostnej identity.

3. Oblasť JAZYKOVÁ KULTÚRA

2SJK.1.3.1. Hovorí zreteľne, pritom uctieva ortoepické pravidlá spisovného jazyka; uplatňuje kodifikovaný prízvuk alebo porovnáva svoj prízvuk so spisovným a snaží sa ho s ním zladit'; plynule a zrozumiteľne číta nahlas literárne a neumelecké texty; výrazne číta a hovorí jednoduchšie literárno-umelecké texty; vo verejných situáciách hovorí o jednoduchých témach z oblasti jazyka, literatúry a kultúry, pritom používa korektné jazykové výrazy (t. j. hovorí plynule, bez zajakávania, nepoužíva floskuly a kliše, veľkých prestávok a falošných začiatkov, formuluje vetu dopredu) a zodpovedajúcou základnou terminológiou vedy o jazyku a vedy o literatúre, prispôsobuje sa príležitostiam, situácii, spolubesedníkovi a téme verbálne a neverbálne jazykové prostriedky (držanie, mimiku, gestikuláciu); rozpráva pri prezentácii; má vypestovanú kultúru počúvať cudzí výklad; je vstave pozorne a s pochopením počúvať výklad stredne zložitý (napr. prednášku) s témou z jazyka, literatúry a kultúry; počas počúvania nejakého výkladu vie si robiť záznamy.

1 Literárne texty zahŕňajú umelecké a literárno-vedecké texty.

2 Ako neumelecké texty sa považujú všetky jazykovedné a literárnovedné texty, vedcko populárne texty z oblasti jazyka a literatúry, texty z médií a iných prameňov vhodné na spracovanie učiva z predmetu slovenský jazyk a literatúra.

2SJK.1.3.2. Keď hovorí a píše o nejakej téme (z jazyka, literatúry alebo voľná téma), jasne štrukturalizuje výrok a dáva do súvisu jeho časti na zodpovedajúci spôsob; rozlišuje dôležité od nedôležitého a neodbočuje od základnej témy; zostavuje jednoduchší hovorený prejav alebo písaný text pričom používa opis, rozprávanie alebo výklad (expozíciu); vie skrátka opísať svoje pocity a precítenie literárneho alebo iného umeleckého diela; koncízne reprodukuje jednoduchší literárno-umelecký text a vyčleňuje jeho dôležité alebo zaujímavé časti; resumuje jednoduchší literárny a neumelecký text.

2SJK.1.3.3. V debate alebo výmene názorov na témy z literatúry, jazyka a kultúry vie v krátkych črtách prezentovať a vysvetliť ideu alebo postoj, ktorý zastáva, hovorí odmerane, opiera sa o argumenty, vie vypočítať cudziu mienku a zohľadňuje názor iného počas svojho argumentovania; píše jednoduchší argumentovaný text na témy z literatúry, jazyka a kultúry.

2SJK.1.3.4. Uplatňuje základné pravopisné pravidlá vo frekventovaných príkladoch a vie používať *Pravidlá slovenského pravopisu*; pri písaní vyčleňuje časti textu, uvádza názvy a podnázvy, vie citovať a parafrázovať; zostavuje maturitnú prácu a pritom dodržiava pravidlá vypracovania odbornej práce (používa fusnoty a zostavuje obsah a bibliografiu); zostavuje list – osobný a oficiálny, životopis (CV), prosbu, sťažnosť, žiadosť, oznam; vie vyplniť rozličné tlačivá a formuláre.

2SJK.1.3.5. Má schopnosť a zvyk, aby na rozličné účely (informovanie, učenie, osobný vývoj, estetický zážitok, zábava...) čítal stredne zložité texty (literárno-umelecké texty, odborné a vedecko-populárne texty z oblasti vedy o jazyku a literatúre, texty z médií³); uplatňuje navrhnuté stratégie čítania.

2SJK.1.3.6. Rozumie stredne zložité literárne a neumelecké texty: rozpoznáva ich účel, vie nájsť explicitné a implicitné informácie, vyčleňuje hlavné idey v texte; sleduje vývoj určitej idey v texte; porovnáva základné informácie a idey z dvoch a viac textov.

2SJK.1.3.7. Kriticky posudzuje stredne zložitý literárny a neumelecký text: rozlišuje objektívny/vierehodný fakt od autorovej interpretácie; hodnotí (a to vysvetľuje), či autor neumeleckého textu uviedol všetky potrebné informácie a či poskytuje dostatočné a vierehodné dôkazy o tom, čo tvrdí; hodnotí, či je autor textu neutrálny alebo angažovaný, čiže predpojatý, a vysvetľuje svoje hodnotenie; rozlišuje prejav nenávisť, diskriminácie, byrokratický jazyk a má vypestovaný negatívny postoj voči nim; vie v jednoduchých príkladoch ponúknuť alternatívu byrokratickému jazyku.

2SJK.1.3.8. Vie určiť štruktúru, rozličné elementy, štylistické vlastnosti (expresivitu, obraznosť, metaforickosť) literárneho a neumeleckého textu; pozná konotatívny význam slova v danom kontexte a rozumie účel konotatívneho významu v literárnom a neumeleckom texte; určuje význam neznámych slov na základe kontextu a modelu tvorenia; chápe význam čítania kvôli obohacovaniu lexikálnej zásoby.

Nasledujúce výroky opisujú, čo žiak vie a je schopný na **strednej úrovni** v každej oblasti.

1. Oblasť JAZYK

2SJK.2.1.1. Má široké spektrum vedomostí o jazyku všeobecne (ktoré sú dôležité vlastnosti jazyka); pozná jednotky a javy, ktoré patria do rôznych jazykových úrovní/subsystémov; má základné vedomosti o písme všeobecne; má základné vedomosti z pravopisu všeobecne (etymologicko-fonologický pravopis, gramaticko-logická interpunkcia; graféma – hláska); má základné vedomosti o jazykoch sveta (jazyková príbuznosť, typológia jazykov, jazykové univerzálie). Pozná základné princípy dialógu; pozná termín rečový akt; pozná pojem deixie. Pozná vlastnosti variantov slovenského jazyka, ktoré sú výsledok média a tých, ktoré sú podmienené sociálne a funkčne.

2SJK.2.1.2. Pozná základné charakteristiky nárečí slovenského jazyka. Zaraďuje vývoj spisovného jazyka Slovákov do spoločenského, historického a kultúrneho kontextu.

2SJK.2.1.3. Pozná rečové ústroje a spôsob ako sa hlásky tvoria; vie deliť hlásky podľa rozličných kritérií; chápe pojem fonémy; pozná prízvuk a dĺžku a správne číta slová; pozná hláskoslovné fonologické zmeny (spodobovanie spoluhlások, striedanie hlások – striedanie spoluhlások, striedanie samohlások, pohyblivé a vkladné samohlásky).

2SJK.2.1.4. Má široké spektrum vedomostí o slovných druhoch; vie určiť tvar ohybného slova a použiť slovo v požadovanom tvare; pozná pojem morfémy; určuje morfémy v jednoduchých slovách a pomenúva morfémy; pozná základné spôsoby tvorenia slov; uplatňuje normu v súvislosti s tvarmi slov v menej frekventovaných prípadoch.

2SJK.2.1.5. Vie používať všetky syntaktické možnosti slovenského jazyka; rozlišuje jednočlenné a dvočlenné vety; analyzuje vety utvorené podľa rozličných modelov; má široké spektrum vedomostí o vetných skladoch; pozná základné druhy podradovacieho súvetia (typické príklady); pozná základy o porovnávacích vzťahoch, zhode a negácii; rozlišuje druhy priradovacieho súvetia; vie pochopiť pojem elipsy; má základné vedomosti o používaní pádov a slovesných tvarov.

2SJK.2.1.6. Má bohatú a diferencovanú slovnú zásobu (vrátane intelektuálnej a internacionálnej lexiky a pozná najfrekventovanejšie internacionálne prefixy a sufixy). Tento fond používa v súlade so situáciou; pozná jazyk ako množstvo možností, ktoré slúžia na vyjadrenie individuálnej skúsenosti s cieľom zveľaďiť vlastnú slovnú zásobu; pozná hypernymiu/hyponymiu, paronymiu; rozlišuje lexikálne vrstvy; pozná metonymiu ako lexikálny mechanizmus.

2. Oblasť LITERATÚRA

2SJK.2.2.1. Interpretuje literárny text s nahliadnutím do jeho integračných činiteľov (zážitkový kontext, tematicko-motivačný segment, kompozícia, postavy, naratívne formy, ideový segment, jazyko-vo-štylové aspekty...).

2SJK.2.2.2. Pozná literárnoteoretickú terminológiu a literárnoteoretické poznatky adekvátne uplatňuje pri analýze literárnych diel určených programom.

2SJK.2.2.3. Rozlišuje metódy vnútorného a vonkajšieho prístupu pri interpretácii literárnoumeleckého a literárnovedného diela a adekvátne ich uplatňuje pri porozumení a analýze týchto druhov diel.

2SJK.2.2.4. Všíma si a vysvetľuje poetické, jazykové, estetické a štruktúrne vlastnosti literárnoumeleckých a literárnovedných diel v rámci školskej lektúry; hodnotí, či je zložitý literárnovedný text (autobiografia, biografia, memoáre, denník, list, cestopis...) dobre štruktúrovaný a koherentný, či sú idey vystihnuté jasne a precízne; všíma si štylové postupy v literárnoumeleckom a literárnovednom texte; hodnotí do akej miery určité charakteristiky textu vplývajú na jeho porozumenie a prispievajú analýze významu textu.

2SJK.2.2.5. Vysvetľuje základné prvky literatúry ako diskurzu vo vzťahu k ďalším spoločenským diskurzom (napr. prítomnosť/nepítomnosť rozprávača, naratívny fókus, status dejinného a fiktívneho atď.).

2SJK.2.2.6. Pri analýze literárnoumeleckých a literárnovedných diel zo školského programu uplatňuje vedomosti o základných literárnohistorických a poetických vlastnostiach štylových epoch, smerov a formácií v rozvoji slovenskej a svetovej literatúry.

2SJK.2.2.7. Samostatne si všíma a analyzuje problémy v literárnom diele a vie argumentovať svoje stanoviská základným textom.

2SJK.2.2.8. Aktívne používa odporúčania a širšiu, sekundárnu literatúru (literárnohistorickú, kritickú, autopoetickú, teoretickú) pri analýze literárnoumeleckých a literárnovedných diel určených programom.

2SJK.2.2.9. Na základe diel slovenskej a svetovej literatúry rozvíja čitateľské zručnosti, schopnosti a poznatky významné pre analýzu a hodnotenie rozličných literárnoumeleckých a literárnovedných diel a pre formovanie jazykovej, literárnej, kultúrnej a národnostnej identity; má vybudovaný čitateľský vkus kultúrneho a vzdelaného človeka.

3. Oblasť JAZYKOVÁ KULTÚRA

2SJK.2.3.1. Hovorí vo verejných situáciách, verejne a pred väčším auditióriom o témach z oblasti jazyka, literatúry a kultúry, pritom používa spisovný jazyk a zodpovedajúcu terminológiu; zúčastňuje sa verejných rozhovorov s viacerými účastníkmi; hodnotí poslucháča čiže auditiórium a prispôsobuje svoj prejav podľa jeho potrieb a možností; má potrebu a zvyk rozvíjať vlastnú kultúru vyjadrovania; pozorne a s porozumením počúva náročnejšie výklady (napr. prednášku) na tému z jazyka, literatúry a kultúry; počúva kriticky, pritom zvažuje hovoriaceho argumentáciu a objektivitu.

³ Texty z médií, ktoré sú vhodné na spracovanie učiva z jazyka a literatúry.

2SJK.2.3.2. Zostavuje zložitejší hovorený prejav alebo písaný text (z jazyka, literatúry alebo voľná téma) používa opis, rozprávanie alebo výklad (expozíciu); v hovorenej alebo písanej debате presne vyjadruje svoje idey a vysvetľuje svoj postoj; snaží sa hovoriť a písať zaujímavo, robí priliehavé digresie a vyberá zaujímavé detaily a zodpovedajúce príklady; všima si pointu a vyjadruje ju na priliehavý spôsob; precízne vyjadruje svoje skúsenosti a dojmy v súvislosti s literárnym dielom alebo iným umeleckým dielom; koncízne reprodukuje zložitejší literárny text a resumuje zložitejší literárny a neumelecký text na témy, ktoré priamo súvisia s učivom; píše správu a referát; uplatňuje pravopisnú normu v prípadoch určených programom.

2SJK.2.3.3. Má schopnosť a zvyk, aby na rozličné účely (informovanie, učenie, osobný vývoj, estetický zážitok, zábava...) čítal zložitejšie texty (literárnoumelecké texty, odborné a vedecko-populárne texty z oblasti vedy o jazyku a literatúre, texty z médií); má formovaný čitateľský vkus charakteristický pre kultúrneho a vzdelaného človeka; uplatňuje zložitejšie stratégie čítania; vyberá stratégiu čítania, ktorá zodpovedá účelu čítania.

2SJK.2.3.4. Rozumie zložitejšie literárne a neumelecké texty: pozná jeho účel; vyhľadáva explicitné a implicitné informácie; vyčleňuje informácie podľa určeného kritéria; vyčleňuje hlavné idey; sleduje rozvoj určitej idey; porovnáva informácie a idey z dvoch alebo viacerých textov, aby porozumel zodpovedajúcemu významovému alebo štylistickému aspektu podľa určeného kritéria; analyzuje a interpretuje tie systémy motivácie, ktoré sa v literárnom diele javia pri tvarovaní (charakterizácii) postáv a budovaní udalostí (kvôli lepšiemu a úplnejšiemu chápaniu významu literárneho diela); analyzuje (na úrovni porozumenia) texty, pričom sa opiera o iný text/texty.

2SJK.2.3.5. Kriticky uvažuje nad zložitejším literárnym a neumeleckým textom: oddeľuje neobjektívny fakt od autorovej interpretácie; zvažuje, či autor textu zaujal neutrálny postoj alebo angažovaný čiže predpojatý a vysvetľuje svoje hodnotenie; odlišuje explicitné a implicitné autorove postoje; argumentovane hodnotí, či autor zložitejšieho expozičného alebo argumentovaného textu vhodného na spracovanie učiva z jazyka a literatúry vyjadruje všetky potrebné informácie a či podáva dostatočné a vieryhodné dôkazy pre to, čo tvrdí.

2SJK.2.3.6. Posudzuje, či je zložitejší neumelecký text vhodný na spracovanie učiva z jazyka a literatúry dobre organizovaný a koherentný, či sú všetky idey vyjadrené jasne a presne; všima si štylistické postupy v týchto textoch; zvažuje do akej miery určité vlastnosti textu vplyvajú na jeho porozumenie.

Nasledujúce výroky opisujú, čo žiak vie a je schopný na **pokročilej úrovni** v každej oblasti.

1. Oblasť JAZYK

2SJK.3.1.1. Rozumie, že existuje úzka spätosť medzi jazykom a myslením; chápe pojem kategorizácie; pozná konverzačné maximum (kvality, kvantita, relevantnosti a spôsobu); chápe pojem informačnej aktualizácie vety a vie, ako to dosiahnuť; rozumie pojem textovej kohézie.

2SJK.3.1.2. Pri delení slov na slabiky prihliada na pravidlá; vie určiť nositeľa slabiky na príkladoch.

2SJK.3.1.3. Má široké spektrum vedomostí z morfológie a z tvorenia slov v slovenskom jazyku (člení slová na morfémy a v zložitejších príkladoch vie pomenovať morfémy).

2SJK.3.1.4. Má široké spektrum vedomostí o používaní pádov a slovesných tvarov; vie analyzovať zložitejšie vety utvorené podľa rozličných modelov; pozná druhy jednoduchých viet; pozná rôzne riešenia v súvislosti s kongruenciou.

2SJK.3.1.5. Má základné vedomosti o slovníkoch a vie používať rôzne druhy slovníkov.

2. Oblasť LITERATÚRA

2SJK.3.2.1. Číta, prežíva a samostatne vysvetľuje literárno-umelecké a literárnovedné diela z povinného školského programu, ako i

dotankové (voliteľné) a fakultatívne literárno-umelecké a literárnovedné texty; počas interpretácie spoľahlivo používa získané vedomosti o literárnom opuse autora a literárnohistorickom kontexte.

2SJK.3.2.2. Ovláda literárnoteoretickú terminológiu a teoretické poznatky adekvátne uplatňuje pri vysvetľovaní literárno-umeleckých a literárnovedných diel stanovených školským programom ako i ďalších diel rovnakého druhu žánrovo rozličných, mimo školského programu.

2SJK.3.2.3. V procese analýzy literárno-umeleckého a literárnovedného diela volí, uplatňuje a kombinuje adekvátne metódy vnútorného a vonkajšieho prístupu.

2SJK.3.2.4. Všima si a vysvetľuje poetické, jazykové, estetické a štruktúrne charakteristiky literárno-umeleckých a literárnovedných textov v rámci školskej lektúry a mimo školského programu; hodnotí a prirovnáva štýlotvorné postupy v uvedených druhoch textov.

2SJK.3.2.5. Chápe základné prvky literatúry ako diskurzu (porovnáva napr. prítomnosť/nepřítomnosť rozprávača, naratívny fókus, status dejinného a fiktívneho a pod.) vo vzťahu k ďalším spoločenským diskurzom a tie poznatky používa pri analýze literárnych diel.

2SJK.3.2.6. Pri analýze a hodnotení literárno-umeleckých a literárnovedných diel uplatňuje a porovnáva literárnohistorické a poetické charakteristiky štýlových epoch, smerov a formácií v rozvoji slovenskej a svetovej literatúry.

2SJK.3.2.7. Samostatne všima si a analyzuje problémy a idey v literárnom diele a dokáže vlastné postoje argumentovať na základe primárneho textu a literárno-filologického kontextu.

2SJK.3.2.8. Pri analýze literárneho diela kriticky používa odporúčania a samostatne zvolenú sekundárnu literatúru (literárnohistorickú, kritickú, teoretickú).

2SJK.3.2.9. Na základe diel slovenskej a svetovej literatúry (v rámci povinného a vlastného výberu) a sekundárnej literatúry zveľaďuje čitateľské kompetencie, uplatňuje čitateľské stratégie, ktoré sú v súlade s typom literárneho diela a s čitateľskými cieľmi (vlastná mienka, výskum, tvorba); rozvíja jazykovú, literárnu, kultúrnu a národnostnú identitu.

3. Oblasť JAZYKOVÁ KULTÚRA

2SJK.3.3.1. Diskutuje o zložitých témach z jazyka, literatúry a kultúry; diskutuje o zmysle a hodnotách literárnych textov a o účele a hodnotách neumeleckých textov a pritom používa odbornú terminológiu.

2SJK.3.3.2. Rozpráva (vo verejných situáciách, verejne a pred väčším auditoriom) a píše o témach z oblasti jazyka, literatúry a kultúry; má vyvinuté rečnícke (rétorické) schopnosti; počíta na rozličné postoje auditoria a v súlade s tým spochybňuje jednotlivé obsahy; vie odlišiť a analyzovať verbálnu a neverbálnu reakciu spolubesedujúceho, vlastne auditoria a tomu prispôsobuje aj svoj prejav; pritom počúva hovoriaceho, hodnotí obsah a formu jeho prejavu a spôsobu rozprávania.

2SJK.3.3.3. Kompozične a logicky zosúladnene píše odborný text na témy z literatúry a jazyka, ako i novinový článok.

2SJK.3.3.4. Organizuje, triedi, zovšeobecňuje a na podobný spôsob spracúva informácie z literárnych a neumeleckých textov na základe zadaných úloh a/alebo samostatne určeného kritéria.

2SJK.3.3.5. Hlbšie kriticky uvažuje nad zložitejším textom: hodnotí, do akej miery zložitejší expozičný text úspešne prenáša informácie publiku, ktorému je predurčený, pritom si všima, ktoré informácie chýbajú; oddeľuje dôkazový materiál, na ktorom autor argumentovaného textu založil svoje postoje a určuje prostriedky, ktorými ich vyjadruje; všima si autorove chyby pri uzavieraní a pod.

2SJK.3.3.6. Hodnotí štylistické postupy v literárnom a neumeleckom texte; porovnáva štylistické postupy v dvoch zložitejších textoch (alebo aj viacerých); analyzuje ich úlohu v spĺňaní estetických a významových charakteristík uvedených druhov textov.

2SJK.3.3.7. Buduje vedomie o sebe ako o čitateľovi – rozvíja čitateľskú autoreflexiu (chápe úlohu čítania vo vlastnom vývoji; má rozvité kritické vedomie o svojich čitateľských schopnostiach...).

VŠEOBECNÝ SMER

Ročník	štvrtý
Týždenný fond hodín	4 hodiny
Ročný fond hodín	132 hodín

VÝKONY Po ukončení štvrtého ročníka žiak bude schopný:	TÉMY Kľúčové pojmy obsahy
<ul style="list-style-type: none">– poznať základné významy a funkcie pádov;– poznať všetky druhy dvojčlenných viet v priradovacom súvetí;– rozlišuje po sebe nasledujúce vzťahy medzi slovami, syntagmami a vetami;– poznať všetky druhy viet v podradovacom súvetí;– správne používať a rozpoznávať významy určitých slovesných tvarov;– rozpoznať v texte a uviesť charakteristiky umeleckého a náučného štýlu;– posúdiť spoľahlivosť údajov, ktoré získava z internetu pri písaní textu náučným štýlom;– prezentovať základné všeobecné jazykové poznatky o vývine jazykov a príbuznosti medzi niektorými jazykmi.	JAZYK Syntax Štylistika Všeobecná lingvistiká
<ul style="list-style-type: none">– určiť tematické, ideové, jazykové, kompozičné a žánrové vlastnosti literárneho textu;– vysvetliť literárny text postavie ho do zodpovedajúceho kultúrohistorického kontextu;– používať literárnoteoretické termíny v interpretácii literárneho diela;– položiť problémovú otázku v súvisi s literárnoumeleckým dielom, posúdiť ho a argumentovať svoju mienku;– pospájať určité teórie (existencializmus, teória recepcie/otvoreného diela) s literárnoumeleckým textom;– rozoznať intertextuálnosť;– samostatne zvoliť literárne diela mimo programu spoliehajúce sa na získané vedomosti a osvojené si hodnoty;– pospájať historické, náboženské, politické témy v dielach, ktoré spracuje, s vypracovaním alebo preskúmaním národnej identity v nich;– diskutovať o elementoch rodovej citlivosti v dielach, ktoré spracuje;	LITERATÚRA Povoľnová a súčasná literatúra Dialóg literárnych epoch
<ul style="list-style-type: none">– správne používať interpunkčné znamienka (bodku, čiarku, bodkočiarku, otáznik, výkričník, dvojbodku, tri bodky, pomlčku, zátvorky, úvodzovky);– hovoriť vo verejnosti aj pred širším auditiórom o témach z jazyka, literatúry a kultúry;– napísať slohovú prácu na tému z jazyka a literatúry rešpektujúc pravidlá pravopisu a jazykové normy.	JAZYKOVÁ KULTÚRA Pravopis Ústne a písomné vyjadrovanie

POKYNY NA DIDAKTICKO-METODICKÚ REALIZÁCIU PROGRAMU

I. PLÁNOVANIE VYUČOVANIA A UČENIA

Vyučovanie a učenie *Slovenského jazyka a literatúry* má rozvíjať bádateľský a tvorivý duch, ktorým sa umožňuje žiakom rozvoj vedomostí, hodnôt a funkčných zručností, ktoré potom budú môcť využiť v ďalšom vzdelávacom procese, v profesijnom pôsobení a v každodennom živote; formovať hodnoty, ktorými sa chráni národné a svetové kultúrne dedičstvo; uschopňovať žiakov pre život v multikulturálnej spoločnosti; ovládať všeobecnými a medzipredmetovými kompetenciami, relevantnými pre aktívnu účasť v spoločnosti a celoživotné vzdelávanie.

Kvalita a trvanlivosť získaných vedomostí, zručností a postojev v mnohom súvisia s princípmi, tvarmi a metódami učenia a vyučovacimi pomôckami, ktoré sa používajú v procese učenia. Preto súčasné vyučovanie slovenského jazyka a literatúry predpokladá naplnenie výkonov, pričom sa zvyšujú myslíace aktivity žiakov, uplatňovanie didaktických princípov (zvlášť: vedomé aktivity žiakov, vedecký základ, primeranosť, postupnosť, systematickosť a názornosť), ako aj adekvátne uplatnenie, týchto vyučovacích tvarov, metód, postupov a pomôcok, ktorých hodnotu potvrdzuje súčasná prax a metódika vyučovania a učenia slovenského jazyka a literatúry (predovšetkým: rôzne formy organizácie práce a použitie komunikačných, logických a odborných metód, v súlade s obsahmi a možnosťami žiakov). Voľba určitých vyučovacích metód, tvarov práce a postupov, ako aj učebné pomôcky sú podmienené predovšetkým výkonmi, ktoré sa majú uskutočniť a napokon, aj obsahmi, prostredníctvom ktorých sa majú určité výkony dosiahnuť.

Vyučovanie Slovenského jazyka a literatúry by malo byť zamerané na rozvoj medzipredmetových kompetencií: kompetencie učenia, komunikáciu a spoluprácu, estetickú kompetenciu, digitálnu, kompetenciu pre prácu s údajmi, účasť v demokratickej spoločnosti a zdravý život.

Riadne vyučovanie a učenie slovenského jazyka a literatúry sa koná v špecializovaných učebniach a kabinetoch, ktoré sú určené na vyučovanie tohto predmetu, ktoré by mali byť vybavené podľa noriem pre gymnázia. Čiastočne sa vyučovanie koná aj v iných školských miestnostiach (kníhnica, čítareň, audiovizuálna sieň a pod.). Vyučovanie sa môže konať aj prostredníctvom plánovaných aktivít a stanovených cieľov, ktoré sú zosúladené so všeobecnými cieľmi vyučovania slovenského jazyka a literatúry aj na knižnom veľtrhu, literárnom večierku, v divadle a pod.

Vo vyučovaní slovenského jazyka a literatúry sa používajú učebnice a príručky (schválené Národnou osvetovou radou Republiky Srbsko) a knižné, informatívne zdroje a zdroje informačných komunikácií, významných pre sústavné uschopňovanie žiakov používať rôzne pramene vedomostí vo vyučovaní a mimo neho.

Oblasti *Jazyk*, *Literatúra* a *Jazyková kultúra* majú tvoriť celok predmetu, prelínať sa a navzájom dopĺňovať. Preto je počet odporúčanych hodín len rámcový (pre oblasť *Jazyk* okolo 30 hodín, pre *Literatúru* okolo 77 hodín a pre *Jazykovú kultúru* okolo 25 hodín). Pozorným plánovaním vyučovania a učenia, ktorými sa má priviesť k realizácii vzdelávacích výkonov zo všetkých troch oblastí, učiteľ si sám sledujú výsledky, ktoré žiaci dosahujú, rozvrhne počet hodín.

II. REALIZÁCIA VYUČOVANIA A UČENIA

JAZYK (30 hodín)

Program pre štvrtý ročník gymnázia v oblasti *Jazyk* organizovaný je do troch oblastí/tém v súlade so vzdelávacími výkonmi a vzdelávacími štandardmi žiackych výsledkov. Oblasti/témy v tomto celku sú: *Syntax*, *Štylistika* a *Všeobecná lingvistiká*. Program zahŕňa rozšírenie vedomostí z oblastí spracovaných v základnej škole, ale aj uvádzanie nových pojmov.

Syntax: V rámci tejto témy žiaci si rozširujú a prehľbujú vedomosti o pádových a slovesných tvaroch, priradovacích a podradovacích súvetiach. Pri spracovaní významu pádov treba poukázať na vzťahy podstatných mien, prídavných mien a prísloviak v kontexte. Tiež je dôležité zdôrazniť, že jedným pádom môžeme vyjadriť rozličné významy. Na druhej strane je potrebné uviesť príklady, ktoré ukazujú, že dva alebo viac pádov môžu mať vo vete rovnakú funkciu a význam (synonymia pádov). Po spracovaní dvojčlenných viet treba poukázať na jednočlenné vety.

Od učiteľa sa očakáva aby žiakom zopakoval a prehľbil vedomosti o druhoch vedľajších viet, v tomto prípade treba nadviazať koreláciu s vyučovacím obsahom z jazykovej kultúry, ktorý sa vzťahuje na správne písanie čiarky.

Treba zopakovať a rozšíriť vedomosti o druhoch priradovacieho súvetia: zlučovacie, odporovacie, vylučovacie a stupňovacie.

Treba oboznámiť žiakov o rôznych významoch slovesných tvarov (slovesných časov a spôsobov).

Odporúčaný počet hodín: 25

Funkčné štýly slovenského jazyka. V rámci témy opakujú sa a dopĺňajú už získané poznatky o umeleckom a náučnom štýle. Po spracovaní oboch vyučovacích jednotiek odporúča sa systematizácia diferencovaných vlastností všetkých funkčných štýlov a grafické znázornenie tabuľkou.

Vyučovanie by sa malo funkčne prepojiť s výučbou literatúry a jazykovej kultúry. Na rozpoznávanie funkčného štýlu a určovanie jeho prvkov (charakteristík) treba ako pomocné texty vybrať diela z programu vyučovania literatúry a jazykovej kultúry pre štvrtý ročník.

Pri opakovaní prvkov náučného štýlu je dôležité zahrnúť digitálnu kompetenciu a kompetenciu pre prácu s údajmi. Úlohou učiteľov je usmerniť žiakov, na správne a bezpečné spôsoby vyhľadávania na internete, cieľom čoho je písanie vedeckej práce.

Odporúčaný počet hodín: 3

Všeobecná lingvistiká. v rámci tohto tematického celku žiaci si rozširujú vedomosti o vývine jazyka – rozvoji jazyka v spoločnosti. Potrebné je so žiakmi spracovať pojem *indoeurópska jazyková rodina* a v skratke zahrnúť jej hlavné odvetvia – baltoslovanské, italické, germánske, keltské, indo-iránske, grécke, albánske a arménske. Vzhľadom na územnú blízkosť a prítomnosť maďarského jazyka ako jazyka národnostnej menšiny v Srbsku, dôležité je spomenúť so žiakmi, že okrem indoeurópskej jazykovej rodiny v Európe existuje aj ugro-fínska jazyková rodina, do ktorej patria maďarský, fínsky a estónsky jazyk.

Odporúča sa prepojiť na obsah výučby cudzích jazykov a geografie – vypracovať jazykové mapy, na ktorých by boli zobrazené jazykové skupiny. Preferovanou formou práce je skupinová práca – práca na výskumných úlohách, vypracovanie prezentácií a prezentácia žiakov na vybranú tému z tejto oblasti.

Odporúčaný počet hodín: 2

LITERATÚRA (77 hodín)

Povinné obsahy

Program výučby a učenia pre oblasť Literatúra v 4. ročníku gymnázia koncipovaný je tak, že žiaci spracujú korpus diel povojnovej slovenskej a svetovej literatúry a osvojením si prvkov teórie literatúry zdolajú aj niektoré z najväčších literárnych diel z predchádzajúcich vývinových období literatúry, ktoré tematicky ladia s literatúrou 20. storočia. Vo voľiteľnej časti programu predpokladá sa aj oboznamovanie sa žiakov so súčasnou slovenskou literatúrou (literárne diela, ktoré vznikli po roku 1990).

Keď ide o súčasnú svetovú literatúru, so žiakmi možno prebrať básne amerického básnika beatnickej orientácie **Lawrencea Ferlinghettiho** *Obrazy zmiznutého sveta*, ktorej verše, podľa Jána Vilikovského, majú ironické zafarbenie.

V štyridsiatych a päťdesiatych rokoch 20. storočia sa existencializmus ako filozofický trend rozbehol, takže jeho princípy získali koreláciu aj v literatúre, a tak na tomto základe vyniká dielo **Cudzinca Alberta Camusa** ako majstrovské dielo. Pri spracovaní úryvku z tohto diela treba mať na zreteli to, že základné princípy existencialistickej filozofie u Camusa sa vyvíjajú v smere filozofie absurdnosti. Filozofia absurdnosti sa tiež prejavila v dráme, formovala sa ako dramatický podžáner (absurdná dráma) a **Samuel Beckett** s drámou *Čakanie na Godota* je určite jej najdôležitejším predstaviteľom. So žiakmi treba spracovať úryvok z nej.

Na priblíženie súčasnej svetovej literatúry žiakom pomôže i spracovanie úryvku z románu *Meno ruže*, ktorý napísal **Umberto Eco**, taliansky literárny teoretik a prozaik, popredný predstaviteľ postmodernej literatúry.

Poviedku *Kniha z piesku*, ktorú napísal **Jorge Luis Borges** a v ktorej sa prelínajú prvky skutočného a neskutočného, možno analyzovať za pomoci eseje **Milorada Pavića** *Zomrel Jorge Luis Borges*.

V rámci slovenskej poézie druhej polovice 20. storočia treba so žiakmi spracovať básne **Milana Rúfusa**, jedného z najvýznamnejších slovenských básnikov vôbec. Motív zvonov je ústredným symbolom básnickej zbierky *Zvony*. Táto básnická zbierka začína básňou *Zvony* a rovnomenná básne sa nachádza na začiatku druhej časti zbierky, teda tento motív kompozične rámcuje celú knihu. Súvis s týmto básnikom treba analyzovať i jeho básne *Zemiaky* a *Čo je báseň*.

So žiakmi treba spracovať i básne **Miroslava Váika**, popredného slovenského básnika 20. storočia. Ide o sonet *Nad твоjim srdcom biela zástava* zložený vlastne z posledných veršov predchádzajúcich básní v jeho básnickom cykle *Z vody* a básne *Zabíjanie králikov* zo zbierky *Nepokoj*.

Keď ide o slovenskú poéziu druhej polovice 20. storočia, so žiakmi treba analyzovať *Sonet o vtákovi čítakovi* **Ľubomíra Feldeka**, ktorý je z jeho prvej básnickej zbierky *Jediný slaný domov*, tiež výňatky zo zbierky ľubostných básní **Vojtecha Miháliku** *Apassionata*.

Zo slovenskej vojvodinskej poézie 20. storočia treba spracovať niektoré básne **Paľa Bohuša**, jedného z najvýznamnejších básnikov vojvodinských Slovákov: *V otcovej vinici*, *Anjel*, *Životom oprstenkovaní*, v ktorej básnik hovorí o svojich trpkých skúsenostiach z väzenia.

Analyzovať možno i básne **Jána Labátha** *Protéza na naše smútky*, v ktorej slovo protéza je použité v metaforickom význame a básne

Viery Benkovej, poprednej poetky vojvodinských Slovákov, básne *Ahasferov čas*, v ktorej je sedem básnických obrazov a možno ich roztriediť podľa toho, ktorými zmyslami sú vnímateľné a básne *Heroica Slovaca*, v ktorej hrdinskosť spočíva v kráse, práci, skromnosti a v čistote.

V rámci slovenskej prózy druhej polovice 20. storočia žiaci môžu prečítať úryvok z románu **Františka Hečka** *Červené víno* a analyzovať spôsoby autorovej vonkajšej a vnútornej charakterizácie postáv. Žiaci môžu prečítať i román vo forme denníka **Sklenný vrch Alfonza Bednára**, tiež novelu **Vincenta Šikulu** *S Rozárkou*, v ktorej ide o pokus hlavného hrdinu žiť s 18-ročnou sestrou s rozumom dieťaťa. So žiakmi treba analyzovať i úryvok z poviedky **Petra Jaroša** *Pacho, hybský zbojník* v zmysle jánošíkovských tradícií, expresívnych hovorových prvkov a kontrastu vonkajšieho správania a vnútorného citenia hlavného hrdinu. Iróniu a ironické rozprávačské postupy treba sledovať v poviedke **Pavla Vilikovského** *Všetko, čo viem o stredoeurópanstve (s trochou priateľskej pomoci od Olomouca a Camusa)*. Keď ide o slovenskú prózu druhej polovice 20. storočia, treba so žiakmi ešte analyzovať i slová s preneseným významom a ich významovú funkciu v poviedke **Dušana Duška** *Mapka neznámeho pobrežia* a úvodnou novinovou správou a rozprávaním, ktoré po nej nasleduje, v poviedke **Dušana Mitana** *Na prahu*. Tiež sa odporúča spracovať výber z poézie Jána Ondruša.

Z diel slovenských vojvodinských spisovateľov treba spracovať poviedku **Miroslava Demáka** *Povedľa*, ktorá je z jeho zbierky *Švédské domky* a v ktorej ide o monológ postavy dievčaťa. Tiež sa odporúča spracovať výber z diela **Vítazoslava Hronca**, ako autora početných antológií a chrestomatie slovenskej vojvodinskej poézie.

V rámci slovenskej drámy druhej polovice 20. storočia treba so žiakmi spracovať úryvok z drámy **Milana Lasicu** a **Júliusa Satinského** *Hamlet* a porovnať ho so Shakespearovou tragédiou *Hamlet*. Tieto dve diela dvoch autorov možno analyzovať aj ako dialóg literárnych období. Iróniu a paródiu ako stvárňovacie postupy možno so žiakmi definovať pri rozbere úryvku z drámy **Stanislava Štepku** *Jáánošúik* a tiež ho možno, v rámci dialógu literárnych období, porovnať s ľudovými povestami s jánošíkovskou tradíciou.

Voliteľné obsahy (zvoliť si 8 diel)

Rôzne aspekty postmodernistického prozaického výrazu vo svetovej a slovenskej próze, príklady románov prúdu vedomia, témy týkajúce sa druhej svetovej vojny, modernistická poézia, ako aj špecifiká prózy vytvorenej v 90. rokoch minulého storočia, je možné vysledovať vďaka ponúknutému výberu spisovateľov a diel, podľa dohody žiakov a učiteľov.

Mýty starých kultúr inšpirovali najvýznamnejších európskych moderných básnikov 20. storočia. Anglicko-americký básnik **Thomas Stearns Eliot** a rakúsky básnik a prozaik píšuci po nemecky a po francúzsky, **Rainer Maria Rilke**, symbolistickú poetiku rozšírili o filozofický a mytologický aspekt. Názorovo bol Eliot skrz-naskrz tradicionalistom, no vo svojom umení bol modernistickým dobrodruhom, považujúcim umelecký modernizmus a sociálny tradicionalizmus za rôzne stránky rovnakého počínu. Modernizmus v umení bol pre Eliota pokusom zachrániť a posilniť živú umeleckú tradíciu tvárou v tvár skazenosti a úpadku populárnej kultúry. Z úryvkov z **Eliotovej Pustatiny** so žiakmi vyhladáme mýtické predstavy o každoročnej regenerácii prírody starovekých národov, ktoré sa premieňajú na uctievanie pravidelne zomierajúcich a z mŕtvych-vstávajúcich božstiev. Pokúsime sa vysvetliť, ako **Rilke** v básni *Orfeus Euridika* **Hermes** vykresľuje tieto mýtické postavy. Vyhladáme pasáže, v ktorých sa prelínajú lyrické a epické prvky.

Čo sa dialo vo svetovej modernej lyrike a široké rozpätie tém a motívov možno sledovať vo výbere z poézie **Jacquesa Préverta** – kritiku mestského života v Paríži po vojne a ľubostné motívy.

Na dôkladnejšie vysvetlenie beatnickej poézie (ktorej zdrojom bola aj francúzska modernistická poézia, z ktorej najmä prebrali princíp automatického textu a pre nich je básne jedinečným záznamom neopakovateľnej chvíle) a celého beatnického hnutia potrebujeme prebrať úryvok z poémy **Une Robinsona Jeffersa**, ktorý je predchodcom tejto generácie – v jeho dlhých a nerýmovaných veršoch život nadobúda podobu krutého existenčného zápasu. So žiakmi vyčítame charak-

teristiky beatnikov a ako sa ony uplatňujú v Jeffersovej básni. Určíme lyrický žáner tejto básne. V tomto kontexte možno porovnať beatnické prvky v básni Monológy beatnikov ruského básnika Andreja Voznesenského s tými v Jeffersovej. V tomto kontexte treba pripomenúť žiakom, že podobné trendy si môžu všimnúť u slovenských vojvodinských spisovateľov **Martina Prebudilu** a **Kataríny Hricovej (výber z poézie)**.

Tiež treba ponúknuť na prečítanie **výber z poézie Ladislava Čániho**, s pripomienkou, že ide o básnika, ktorý je stále na pomedzí moderny a postmoderny, ale je, rovnako tak, v jeho poézii cítiť i silný vplyv beatnikov, ale i ďalších amerických básnikov a prozaikov 50. a 60. rokov 20. storočia, ktorí svojimi dielami i životnými postojmi demonštrovali nesúhlas s konzumnou spoločnosťou a konzervativizmom príznačným pre vtedajšiu kultúru.

Aj Thomas Mann, veľký nemecký spisovateľ, jeden z najväčších svetových prozaikov 20. storočia pestoval prózu psychologickú a filozofickú zameranú. Na základe úryvku z novely **Tonio Kröger**, ktorá je autobiografického zamerania a ide o hrdinu, ktorý je pôvodom a charakterom predurčený stať sa spisovateľom, čo ale pokladá za kliatbu. Na základe prečítaného navodiť žiakov na sledovanie Mannovho chápania umenia a literatúry a na konfrontáciu severa s juhom, ktorý nemajú len zemepisný význam. Žiakov usmerniť k voliteľnému prečítaniu novely **Smrť v Benátkach Thomasa Manna**.

Žiakom možno ponúknuť na prečítanie i román **Kto chytá v žite**, ktorý napísal **Jerome David Salinger** a ktorý hovorí o pocitoch mladého chlapca sklamaného konzumným svetom dospelých a snažiaceho sa pred ním ochrániť svoju mladšiu sestru.

Literárni existencialisti považovali, že je vlastným rozhodnutím a slobodnou voľbou jednotlivca to, ako prežije vlastný život a jeho osud je v jeho rukách, jeho vlastníctvo. Život sa absurdne končí smrťou a človek je odsúdený na vlastnú voľbu. Tieto charakteristiky možno so žiakmi vybadať v úryvku z filozofickej eseje **Mýtus o Sifysovi** Alberta Camusa, ktorý čerpal zo starogréckeho mýtu a preň je Sifyfos boží proletár, ktorý dosiahol vyššiu múdrosť, je víťazom a autor ho chce vnímať ako šťastného. Žiaci v tejto súvislosti môžu prečítať román **Cudzinec Alberta Camusa** a nadôvažok môžu analyzovať podoby absurdu v týchto dielach.

Aby si žiaci uvedomili, že okrem absurdnej – antidrám, existuje i psychologická dráma, ukážkou môže byť na prečítanie ponúknutá dráma **Električka zvaná túžba Tenessioho Williamsa**.

Vychádzajúc z úryvku z postmoderného románu Umberta Eca Meno ruže, ktorý nastal na základe Ecovej poetiky otvorenosti literárneho diela, románu, ktorá núka pluralizmus interpretácií, ďalšie postmoderné prvky: metatextovosť, citátovosť, magické prvky, eklekticismus, karnevalizáciu, by žiaci mohli voliteľne vyhľadávať podobné prvky v románe **Tisícročná včela Petra Jaroša**, ktorý by im bol ponúknutý na čítanie. Rovnako tak i prvky vzbury jednotlivca voči totalitarizmu, a spochybňovanie konvencií a spochybňovanie i samotného autora. Teda autoparádiu. V tomto zmysle odporúčame žiakom porovnávať prečítanú novelu – úryvok Všetko, čo viem o stredoeurópanstve (s trochou priateľskej pomoci od Olomouca a Camusa) Pavla Vilikovského s voliteľne prečítanou novelou **Celkový pohľad na Máriu B.** (zo zbierky Krutý strojvodca) **Pavla Vilikovského** a poviedkou **Nočné správy (zo zbierky Nočné správy) Dušana Mitanu**.

Témy týkajúce sa prvej a druhej svetovej vojny v domácej próze možno so žiakmi sledovať z rozličných vizúr – analyzujúc prelínanie kritického realizmu s lyrizovanou prózou, sledovaním osudov troch generácií – pred a po prvej svetovej vojne – v rámci generačného románu s autobiografickými prvkami **Červené víno Františka Hečka**, ktoré možno odporučiť žiakom prečítať. Nepriamo i prostredníctvom úryvku z novely **Nevesta hŕľ Františka Švantnera**, ktorá vyšla rok po ukončení druhej svetovej vojny. Ide o jedného z najvýraznejších predstaviteľov prózy naturizmu s príklonom k rozprávkovosti a mýtickosti. Apokalyptické pocity záhuby posúva tým, že autor svoje postavy umiestňuje do prírody, horskej dediny, ktorá bola útočiskom, chrámom, hlavná postava.

Súvisie s touto tematikou žiakom možno ponúknuť na prečítanie i román **Ladislava Mňačku Smrť sa volá Engelchen**. Ide o autobiografický román, jeden z najlepších slovenských románov s vojnovou tematikou.

Výrazná protivojnová báseň je **Bacardi Jána Smreka**, ktorá vyšla počas druhej svetovej vojny. To vysvetľuje jej základnú významovú a citovú náplň. Je výrazne pacifistická a básnik smúti za časmi, keď tiekli nápoje! A zvoláva nech miesto hromobitia kanónov znie krotký cengot fliaš. Ide o kritiku nepotrebného postrádania a videnie vojny ako zneužitia človeka. Na základe úryvku z tejto básne, pre tých žiakov, ktorí o to vyjadria záujem, ponúkneme na prečítanie zbierku **Hosťina Jána Smreka**.

Žiaci a učители sa môžu počas spracovania diel aj z povinných, aj z voliteľných obsahov rozhodnúť pre analýzu špecifických otázok v nich: **národnostnú identitu, tradíciu, národnostné hodnoty**, (afirmovanie a kritické prehodnocovanie) – **Tisícročná včela, Červené víno, Heroica slovac, V otcovej vinici, Vrchári, Zvony, Zemiaky; rodovú citlivosť** – **Červené víno** (viacero ženských postáv: Kristíny, Magdalény a Lúcie), **Električka zvaná túžba** (postava Blanche), **Kohútik v agónii** (postava matky Kataríny) **Tisícročná včela** (viacero ženských postáv: Ruženy, Kristíny, Márie), **Nevesta hŕľ** (postava Zuny)...

JAZYKOVÁ KULTÚRA (25 hodín)

Program pre štvrtý ročník gymnázia v oblasti *Jazykovej kultúry* je organizovaný tak, že zahŕňa štyri zručnosti: písanie a hovorenie (ako produktívne) a počúvanie a čítanie (ako vnímavé). Príprava na písanie písomnej práce, vypracovanie a opravu písomnej práce (napísanie vynejšej verzie práce) trvá celkom 16 hodín, po štyri pre každú písomnú prácu.

Realizácia výučby a učenia sa jazykovej kultúry sa realizuje spolu s výučbou literatúry.

Pravopis. V rámci tejto témy žiaci si majú zopakovať a prehĺbiť vedomosti z pravopisu, ktoré získali v základnej škole a nižších ročníkoch gymnázia.

Najmä zopakovať a precvičiť správne používanie interpunkčných znamienok (bodky, čiarky, bodkočiarky, otáznika, výkričníka, dve bodky, tri bodky, pomlčky, zátvorky, úvodzovky) v písanom a vytlačnom texte. Od učiteľa sa očakáva, že upozorní žiakov na možnosti a obmedzenia kombinovania interpunkčných znamienok (napríklad písanie čiarky za bodkou na konci skratky, ale aj nemožnosť písania bodky na konci vety, ktorá sa končí skratkou s bodkou).

Odporúča sa korelácia s obsahom výučby z jazyka – správne písanie čiarky možno precvičovať pri spracovaní podradovacích súvetí.

Odporúča sa korelácia s obsahom výučby zo štylistiky – žiaduce je pri spracovaní vedeckého funkčného štýlu spracovať funkciu zátvoriek, poznámky pod čiarou, rozdiely v písaní spojovníka a pomlčky a podobne.

Zopakovať so žiakmi pravidlá používania medzier v písanom texte (*space*, enr.), pri písaní interpunkčných znamienok. Potrebné je žiakom poukázať na rozdiel v písaní úvodzoviek v anglickej a slovenskej klávesnici, možnosť písať text kurzívou (*Italic*) namiesto písania úvodzoviek.

Odporúčaný počet hodín: 6.

Ústne vyjadrovanie: Odporúča sa sústavne podnecovať žiakov, aby na hodinách riadneho vyučovania a mimo neho hovorili o témach z jazyka, literatúry a kultúry a zároveň sústavne poukazovať na význam a dôležitosť pestovania kultúry vyjadrovania.

Odporúčaný počet hodín: 3.

Písomné vyjadrovanie. V rámci tejto témy plánuje sa vypracovanie štyroch písomných prác a písanie rozšírenej verzie písomnej práce (oprava písomnej práce). Ako aj v predchádzajúcich ročníkoch, príprava na vypracovanie písomných prác je kontinuovaná aktivita a nie je obmedzená len na jednu hodinu (pred písaním písomnej práce).

Odporúčaný počet hodín: 16.

III. SLEDOVANIE A HODNOTENIE VYUČOVANIA A UČENIA

Okrem štandardného číselného hodnotenia, ktoré je ešte stále dominantné v našom vzdelávacom systéme (hodnotenie vedomostí žiaka po každom programovom celku štandardizovanými hodnotiacimi inštrumentami – písomnými a ústnymi previerkami vedomostí, esejami, testami dáva výsledok nesystematického učenia, ktoré je orientované len na známku), súčasný prístup k hodnoteniu predpokladá formatívne hodnotenie – prehodnocovanie vedomostí **počas** osvojovania si programu a získavanie určitých kompetencií. Výsledkom takéhoto hodnotenia je spätná informácia aj pre žiaka aj pre učiteľa o tom, ktoré kompetencie sú dobre zvládnuté a ktoré nie sú, ako aj o efektívnosti jednotlivých metód, ktoré učiteľ uplatnil, aby dospel so žiakmi k cieľu. Formatívne hodnotenie zahŕňa zoskupenie údajov o žiackych výsledkoch a najčastejšie používané techniky sú: realizácia praktických úloh, pozorovanie a evidovanie žiackych aktivít počas vyučovania, bezprostredná komunikácia so žiakmi počas vyučovania, register pre každého žiaka (mapa pokroku) atď. Výsledky formatívneho hodnotenia na konci vyučovacieho cyklu sa majú vyjadriť aj sumatívne. Takáto známka má zmysel, ak obsahuje každý pokrok žiaka, riadne sledovaný a objektívne a profesionálne zaznamenávaný.

Práca každého učiteľa obsahuje plánovanie, realizáciu a hodnotenie. Dôležité je, aby učiteľ kontinuovane sledoval a hodnotil, okrem pokroku žiakov, aj proces vyučovania a učenia, seba a svoju prácu. Všetko, čo sa ukáže ako dobré a užitočné, učiteľ bude aj ďalej používať vo svojej praxi a všetko, čo sa ukáže, ako nedostatočne účinné a efektívne, by sa malo zveľadiť.
